कर्मेंद्रियाणांव्यापारमुत्सृज्यकेवलंबुद्धींद्रियाण्येवाहमितिचिंतनंबुद्धींद्रियविद्येत्यर्थः एवमुत्तरत्र विशेषाःस्थूलभूतानिदेहारंभकाणि तत्रपादादिजानुपर्यंतंपृथिवीस्थानंजान्वादिपायुपर्यंतमपांस्थानमि त्यादिनाप्राग्व्युत्पादितरीत्याउत्तरोत्तरस्यभूतस्यपूर्वपूर्वस्मिन्प्रविलापनेनतत्तन्मात्रात्मनाऽवस्थानेनपंचभूतविद्याःपृथक्फलाअनुसंधेयाः ॥ ४ ॥ विशेषाणांचमनसिप्रविलापनेनमनोमात्रेणावस्थानंमनोवि द्या मनोपिविषयविकल्पाभिमुखंवासनामात्रेषुशब्दादिषुप्रविलाप्यतन्मात्रेणावस्थानंसूक्ष्मभूतविद्या एवमुत्तरत्रज्ञेयं अत्रविशेषमनसोःसूक्ष्मभूताहंकारयोरंतर्भावंविवक्षित्वावायुपुराणेएतासांविद्यानांफला न्युक्तानि दशमन्वंतराणीहतिष्ठंतींद्रियचिंतकाः भौतिकास्तुशतंपूर्णंसहस्रंत्वाभिमानिकाः बौद्धादशसहस्राणितिष्ठंतिविगतज्वराः पूर्णंशतसहस्रंतुतिष्ठंत्यव्यक्तचिंतकाः पुरुषंनिर्गुणंप्राप्यकालसंख्यानविद्यतइ ति ॥ ५ ॥ बुद्धिर्महत्तत्त्वं ॥ ६ ॥ तत्त्वानांमहदादीनां ॥ ७ ॥ सर्वस्यज्ञानस्यज्ञेयंसर्वमव्यक्तमित्युक्तं अव्यक्तज्ञानादेवसर्वज्ञोभवतीत्यर्थः वेदांतेष्वपिसार्वज्ञ्यंकारणज्ञानस्यमुख्यंफलं शुद्धज्ञानस्यतुनांत

कर्मेंद्रियाणांसर्वेषांविद्याबुद्धींद्रियंस्मृतं॥ बुद्धींद्रियाणांचतथाविशेषाइतिनःश्रुतं॥ ४ ॥ विशेषाणांमनस्तेषांविद्यामाहुर्मनीषिणः ॥ मनसःपंचभूतानिवि द्याइत्यभिचक्षते ॥ ५ ॥ अहंकारस्तुभूतानांपंचानांनात्रसंशयः ॥ अहंकारस्यचतथाबुद्धिर्विद्यानरेश्वर ॥ ६ ॥ विद्याप्रकृतिरव्यक्तंतत्त्वानांपरमेश्वरी ॥ विद्याज्ञे यानरश्रेष्ठविधिश्चपरमःस्मृतः॥ ७ ॥ अव्यक्तस्यपरंप्राहुर्विद्यांवैपंचविंशकं ॥ सर्वस्यसर्वमित्युक्तंज्ञेयंज्ञानस्यपार्थिव॥ ८ ॥ ज्ञानमव्यक्तमित्युक्तंज्ञेयोवैपंचविंश कः ॥ तथैवज्ञानमव्यक्तंविज्ञातापंचविंशकः॥ ९ ॥ विद्याविद्यार्थतत्त्वेनमयोक्तातेविशेषतः॥ अक्षरंचक्षरंचैवयदुक्तंतन्निबोधमे ॥ १० ॥ उभावेवाक्षरावुक्तावु भावेतावनक्षरौ ॥ कारणंतुप्रवक्ष्यामियाथातथ्यंतुज्ञानतः॥ ११ ॥ अनादिनिधनावेतावुभावेवेश्वरौमतौ॥ तत्त्वसंज्ञावुभावेतौप्रोच्येतेज्ञानचिंतकैः॥ १२ ॥

रीयकमितिभावः ॥ ८ ॥ ज्ञानंधीवृत्तिः ज्ञेयस्तदभिव्यंग्योबोधः योविज्ञाताप्रमाता सएवपंचविंशकोबोधइत्यर्थः ॥ ९ ॥ विद्यासहिताऽविद्या अर्थतत्त्वेनयाथार्थ्येन क्षरंप्रधानममृताक्षरंहरःक्षरात्मानावी शतेदेवएकः द्वाविमौपुरुषौलोकेक्षरश्चाक्षरएवच उत्तमःपुरुषस्त्वन्यइतिश्रुतिस्मृत्युक्तंपुंस्त्रैविध्यमुपेत्यक्षराक्षरयोस्तावद्विभागमाहाक्षरंचेति अमृतोजीवःअक्षरंइतिश्रुतिपदयोरर्थः संधिश्छांदसः ॥ १० ॥ उभौप्र कृतिजीवौअक्षरौअनादित्वात्पुरुषोत्तमाख्यात्हरादनन्यत्वाच्चत्रयस्यापिब्रह्ममात्रत्वाच्च तथाचश्रुतिः भोक्ताभोग्यंप्रेरितारंचमत्वासर्वंप्रोक्तंत्रिविधंब्रह्ममेतदिति उभौअनक्षरौअक्षरभिन्नौक्षरावित्यर्थः विज्ञान घनएवैतेभ्योभूतेभ्यःसमुत्थायतान्येवानुविनश्यतीतिभूतशब्दितस्यक्षरस्यतदनुसारिणोविज्ञानघनस्यचनाशश्रुतेः भूतानिनष्टानिअनुविज्ञानघनोपिनश्यतीतिश्रुत्यर्थः उभयोरप्यक्षरत्वेहेतुमाह सार्धत्रिभिः कारणंत्विति ॥ ११ ॥ अनादित्वादनिधनौ अनादिभावस्यानित्यत्वायोगात् ईश्वरौमिश्रौसंतौअखंडदंडायमानस्यप्रपंचस्योपादानभूतौकथमनित्यौस्यातांनकथंचिदित्यर्थः ज्ञानचिंतकैःब्रह्मदर्शिभिः॥ १२ ॥

Digitized by Google